

مطالعه‌ی اقوام بومی مایا در قاره‌ی امریکا

پوهنوال سیمنا نوری^۷

تقریظ‌دهنده: پوهاند عبدالغیاث صافی

مجله‌ی علمی-تحقیقی حوزه‌ی علوم
طبیعی پوهنتون کابل، ۱ (۴) ۱۴۰۰

چکیده

پیدایش مایاهای باستان به ۲۰۰۰ قبل از میلاد باز می‌گردد. مایاها در مکسیکوی جنوبی امروزه زندگی می‌کردند. مایاها معمولاً شهرهای شان را در دل جنگل‌های بارانی می‌ساختند. قوم مایا اولین سیستم نوشتاری را در قرن سوم پیش از میلاد در امریکا ابداع کردند. زبان نوشتاری شان شامل ۸۰۰ حرف بود. مایاها ریاضیات را تا اندازه‌ی از اقوام اولمک فرآورفته بودند. آن‌ها احتمالاً نخستین قومی در جهان بودند که موفق به کشف عدد صفر شدند. محققان دلیل احتمالی سقوط تمدن مایاها را شامل فزونی جمعیت، بدی آب و هوا، جنگ، تغییر راه‌های تجارت و خشک‌سالی می‌دانند. هدف اصلی تحریر این مقاله معرفی بیشتر اقوام بومی امریکا و آشنایی با تمدن‌های آن‌ها که قبل از ورود اروپائیان به آن سرزمین‌ها درخشیده بود، برای محصلین دیپارتمنت جغرافیه‌ی پوهنخی زمین‌شناسی، دیپارتمنت باستان‌شناسی پوهنخی علوم اجتماعی و سایر محصلان و هم‌چنان سایر علاقمندان مطالعه آن نهایت جالب و ضروری خواهد بود.

اصطلاحات کلیدی: مایا؛ یوکاتک؛ هیروغلیف؛ کانگ؛ سرخ‌پوست؛ آبسیدنی؛ آپوکالیپتو

A Study of the Maya Tribes in the America

Associate Prof. Sima Noori

Abstract

The genesis of ancient Maya goes back to 2000 BC. The Mayans lived in South Mexico today. The Maya usually built their cities in the heart of the rainforest. The Maya people invented the first writing system in America in the 3rd century BC. The written language consisted of 800 letters. The Mayans learned mathematics to some extent from the Olmec tribes. They were probably the first people in the world to discover zero. Researchers consider the probable reason for the fall of The Mayan civilization, including overcrowding, bad weather, war, changing trade routes and drought. The main purpose of this paper is to introduce more native American ethnicities and familiarize themselves with their civilizations that had shined before Europeans entered those lands, for students of the geographic department of geology, archaeological department of social sciences and other fields, as well as other interested people studying it will be very interesting and necessary.

Keywords: Maya; Yukatk; Heroghlyev; Conk; Red People; Abasidini; Apokalipatu

ارجاع

نوری، سیمنا. (۱۴۰۰). مطالعه‌ی اقوام بومی مایا در قاره‌ی امریکا. مجله‌ی علمی-تحقیقی حوزه‌ی علوم طبیعی پوهنتون کابل، شماره ۱ (۴)، صص ۷۱-۸۳.

^۷استاد پوهنخی زمین‌شناسی، پوهنتون کابل

مقدمه

اقوام مایا (Mayas) در اولین قرن میلادی در قسمت های جنوب مکزیکو حدود شبه جزیره Honduras، Yucatan و Guatemala تمدن عالی و درخشنده‌ی در زمان خود داشتند. مایا نام گروهی از اقوام سرخ پوست در جنوب مکزیکو و شمال امریکای مرکزی و نام تمدنی قدیمی در همین منطقه است.

شکل ۱: نماد فرهنگ مایاها (<https://fa.wikipedia.org>)

مایاها که از مشهورترین قبایل سرخ پوستان بودند، معمولاً شهرهای شان را در دل جنگل های بارانی می ساختند. حوزه‌ی زندگی و فعالیت مایاها حدود جنوبی کشور مکزیکو و نیز سرتاسر گواتیمالا و السلوادور را شامل می شد.

اقوام مایا دارای تمدن بسیار شگوفان بودند. نظر به تحقیقات اقوام مایا دارای دولت های جداگانه بودند و هریک از دولت مایاها شامل یک شهر و حومه های اطرافش بوده و هریک از فرمانروایان دولت های مختلف از قدرت عالی قانون گذاری قضائی و اجرائیه برخوردار بودند.

شکل ۲: نمونه شهر مایاها در دل جنگل (<https://fa.wikipedia.org>)

تجارت شغل اساسی مایاها را تشکیل می‌داد و از دامنه‌های درخت رابر به حیث واحد پولی استفاده می‌شد بعد از تجارت، زراعت نیز شغل عمده را در بین اهالی منطقه تشکیل داده زراعت و اراضی در حال توسعه بود. بعد از شغل زراعت صنایع بافندگی، زیورسازی، اسلحه‌سازی، سنگ‌تراشی و حکاکی در جمله صنایع عمده مردم محسوب می‌شد. چون فلزات تا آنوقت در آنجا مورد استفاده قرار نگرفته بود بناءً، سلاح‌ها را از آب‌سیدنی (شیشه‌ی طبیعی) می‌ساختند که دوام آن بسیار زیاد بود. معماری، نقاشی، مجسمه‌سازی، سفال‌گری از مهم‌ترین و برجسته‌ترین هنرهای مایاها بود (۴)

آثار معماری مایاها که تا به امروز بجا مانده عمدتاً مبتنی بر ساخت منازل شهری و روستایی، کاخ‌های شاهی و معابد و هرم‌های مذهبی-عبادی و ساختمان‌های شهری مانند کانال‌ها و مخازن آب، راه‌های شهری و بین شهری می‌شد. جاده‌ها عمدتاً به صورت سنگ‌فرش بودند. قبیله‌ی مایاها باستان که پیدایش اولیه شان به ۲۰۰۰ قبل از میلاد باز می‌گردد در منطقه‌ی زندگی می‌کردند که امروزه مکزیکوی جنوبی و بخش امریکای شمالیست. به عنوان یک تمدن آن‌ها به خاطر سیستم تقویم پیچیده هم‌چنین نوشته‌های هیروگلیف شان و زمینه‌هایی همچون معماری و کشاورزی مشهورند. حدود سال ۲۵۰ بعد از میلاد مایاها وارد دوره‌ی شدند که امروزه از آن به عنوان دوره‌ی کلاسیک یاد می‌شود. دورانی که آن‌ها شهرها و قصرها و معابد باشکوهی ساختند و جمعیت شان رو به افزایش گذاشت. گرچه با اتمام دوران کلاسیک در سال ۹۰۰ بعد از میلاد تقریباً تمام شهرهای مهم آن دوران که در قبل تمدن مایا بودند و مناطق پایین دست جنوبی، یا گواتیمالای امروزی، و بخش‌هایی از مکزیکو، بلیز و هندوراس

خالی از سکنه شدند. سقوط آن تمدن، ناگهانی نبود گفته می‌شود که به مرور زمان و شهر به شهر بین اواخر قرن هشتم و سال ۹۲۵ میلادی صورت گرفت. در رابطه این‌که چرا دقیقاً این اتفاق افتاد هنوز به شکل راز باقی مانده است، محققان بر این باورند که چند دلیل احتمالی سقوط آن تمدن در مناطق پایین دست جنوبی شامل فزونی جمعیت، بدی آب و هوا، جنگ، تغییر راه‌های تجارت و خشک‌سالی دوام دار می‌شود. احتمال وجود این دلایل به جای صرفاً یک دلیل مشخص، احتمال بیشتری دارد. چیزی که واضح است این است که مایاها بعد از سقوط ناپدید نشدند بلکه شهرهای پایین دست شمالی از جمله ایتزا و مایاپان در یوکاتان-مکسیکوی کنونی قوت گرفتند. مایاها در مناطق بالادست نیز شهرهایی ساختند و جوامعی داشتند همچون کومارکچ (در گواتیمالای کنونی). فاتحان اسپانیایی در اوایل سال ۱۵۰۰ میلادی و در آخرین شهر مستقل مایاها نویپتن (گواتیمالا) وارد شدند. این شهر در سال ۱۶۹۷ به دست لشکرهای اسپانیایی سقوط کرد. شهرهای باستانی به دست فراموشی سپرده شده بودند تا قرن نوزدهم میلادی. وقتی که خرابه‌های شان کم‌کم از زیر خاک توسط باستان‌شناسان و زمین‌شناسان کشف می‌شد. امروزه مایاها در سرزمین مادری شان مکسیکو، گواتیمالا، بلیز، هندوراس و السالوادور زندگی می‌کنند. قوم مایا یکی از اقوام بزرگ آمریکای لاتین و به ویژه مکسیکو بود که به مدت ۳۰۰۰ سال تمدنی بزرگ را به وجود آوردند. مایاها اقوامی سرخ‌پوست بودند که توانسته بودند در زمینه‌ی هنر، معماری، ستاره‌شناسی و ریاضیات پیشرفت زیادی کنند. مشهور شدن قوم مایا در جهان به دلیل تقویم معروف آن‌ها بود که برخی می‌گفتند پایان جهان را در سال ۲۰۱۲ پیش‌بینی کرده است. اگرچه شایعات بسیاری درباره‌ی پایان جهان بر طبق تقویم قوم مایا مطرح شده بود اما بسیاری از بازماندگان امروزی این تمدن عقیده دارند که چنین پیش‌بینی در تقویم آنان وجود ندارد.

شکل ۳: نمونه از بنای تاریخی تقویم مایاها (<https://fa.wikipedia.org>)

مایاها در بسیاری از مراسم مذهبی خود افراد را قربانی می‌کردند و خون آن‌ها را به خدایان خود تقدیم می‌کردند (۹). در مراسم قربانی کردن انسان‌ها در تمدن مایاها، زندانیان را به رنگ آبی نقاشی می‌کردند. وقتی آن‌ها را برای قربانی کردن به بالای مقبره‌ها می‌بردند، مردمی که در پایین ایستاده بودند با شعارهایی خواستار قربانی کردن سریع او می‌شدند. در برخی اوقات قلب این قربانیان بدشانس درحالی که زنده بودند از سینه‌ی شان درآورده می‌شد. قربانی کردن انسان برای اهداف مذهبی و یا پزشکی یکی از موضوعاتی است که اکثر مردم در مورد مایاها می‌دانند. اما آنچه اغلب مردم نمی‌دانند، این است که آن‌ها هنوز هم قربانی می‌کنند. با تفاوت این که حالا خون مرغ جای خون انسان را گرفته است. امروز هنوز هم قوم مایا سنت‌های آیینی اجدادشان را حفظ کرده‌اند. آیین نماز و دعا، هدایا، قربانی‌های خونی (که حالا مرغ‌ها جای انسان را گرفته‌اند)، رقص‌ها، مهمانی‌ها، و نوشیدنی‌های آیینی هنوز هم از رسومات دینی محسوب می‌شود. قوم مایا در مراسم مذهبی شان به طور مرتب از داروهای توهم‌زا (psychedelic) استفاده می‌کردند که از مواد طبیعی تهیه می‌شد و در زندگی روزمره‌ی شان نیز برای تسکین درد از این مواد استفاده می‌کردند. معمولاً از گیاهانی مثل peyote، نیلوفر، بعضی از سمارق‌ها، تنباکو و گیاهان دیگر برای ساختن نوشیدنی‌ها استفاده می‌کردند. علاوه براین، همان‌طوری که در شعرهای مایاها گفته‌ی سنتی آن‌ها شده و بر سنگ‌ها تراشیده شده؛ آن‌ها برای جذب سریع‌تر و تأثیرگذاری بیشتر مواد مخدر، داروی مایع و آیینی را به خودشان (از راه مقعد مانند عمل تنقیه) تزریق می‌کردند.

سونای مایاها

حمام‌های آرامش‌بخش (zumpul-ché) جایی بود که مایاهای زمان باستان خودشان را در آنجا تطهیر و شستشو می‌کردند. این حمام‌ها خیلی شبیه سونای امروزی بودند و دیوارهای سنگی و سرپوشیده داشتند، همراه با یک درچه یا سوراخ کوچک در قسمت سقف. آبی که از صخره‌های سنگین وارد اتاق می‌شد، تولید بخار کرده و این روند شرایطی فراهم می‌کرد که تمام ناپاکی‌ها و کثافت‌ها نابود شود (۱۰). پادشاهان مایاها عادت داشتند بعد از ملاقات‌های شان حمام سونا بگیرند تا احساس سرشاری و تازگی و هم‌چنین پاکی داشته باشند.

دوران کودکی

مایاها همواره آرزو داشتند بچه‌های شان توانایی جسمی غیرطبیعی داشته باشند. برای مثال در سنین خرد سالی تخته‌هایی را روی پیشانی بچه‌ها محکم فشار می‌دادند تا پیشانی پهنی داشته باشند. یکی دیگر از معیارهای زیبایی برای بچه‌های مایا چپ بودن چشم‌ها محسوب می‌شد. بنابراین، پدر و

مادرها برای رسیدن به این هدف اشیائی را جلوی چشم‌های نوزاد تازه به دنیا آمده آویزان کرده و آن را تکان داده تا بر اثر مداومت و تکرار این عمل، چشم‌های بچه‌ی دیگر برای همیشه چپ بشود (۹). حقیقت جذاب دیگر در مورد کودکان مایاها این است که بیشتر آن‌ها را براساس روزی که در آن به دنیا می‌آمدند، نام‌گذاری می‌کردند. هر روزی سال برای بچه‌های پسر و دختر و والدین اسم خاصی داشت و از ایشان انتظار می‌رفت که این سنت را انجام دهند.

همانند بسیاری از مردم امروزی، قوم مایا هم علاقه‌ی زیادی به بازی‌های تویی داشتند. آن‌ها برخی از بازی‌های تویی مختص خود را ابداع کرده بودند اما بازی مایاها معمولاً بسیار خشن بود. در پایان بازی‌ها نیز در برخی اوقات اعضای تیم بازنده گردن زده می‌شد.

علم پزشکی در تمدن مایاها بسیار پیشرفته بود. آن‌ها جراحی‌های مختلفی انجام می‌دادند و برای بخیه‌زدن نیز از موی انسان استفاده می‌کردند. شکستگی استخوان را درمان می‌کردند و حتی در زمینه‌ی جراحی دندان هم مهارت داشتند. از سولفاید آهن برای پرکردن دندان استفاده می‌کردند و ابزارهای جراحی می‌ساختند.

اگرچه آخرین بقایای حکومت مایاها به طور کامل در قرن ۱۷ میلادی از بین رفت، شهر جزیره‌یی تایاسال، مکان آخرین پادشاهی مستقل قوم مایا محسوب می‌شد و برخی از کیشیان اسپانیایی تا سال ۱۹۶۹ با مسالمت و آرامش آخرین پادشاه ایتزا یعنی کانک Conk را ملاقات و موعظه می‌کردند. پادشاهی ایتزا بالاخره در ۱۳ مارچ ۱۶۹۷ تسلیم اسپانیایی‌ها شد. اما فرهنگ و زبان باستانی آن‌ها هنوز هم در برخی از نقاط مکزیکو و گواتیمالا زنده است.

دلایل در مورد نابودی قوم مایا به چندین عامل مثل زیاد شدن جمعیت، تاراج خارجی‌ها، شورش و طغیان‌های محلی و فروپاشی مسیرهای تجارتهی دسته‌بندی می‌شوند. فرضیه‌های اکولوژی شامل حوادث طبیعی، شیوع بیماری ساری و تغییرات آب و هوا و افزایش جمعیت اضافه بر ظرفیت محیط می‌شوند. برخی از محققان به تازگی استدلال کردند که خشک‌سالی شدید منجر به سقوط و فروپاشی قوم مایا شده است. ریاضی‌دانان قوم مایا بعد از تمدن بابل، اولین تمدنی بودند که برای عدد صفر از یک شکل توخالی همانند صفر انگلیسی استفاده می‌کردند. بزرگ‌ترین شهر مایاها یعنی «چیچن ایتزا» در تملک مالکان شخصی بود و دولت مکزیکو به تازگی آن را از این افراد خریداری کرده است.

مهارت‌های مایاها

قوم مایا اولین سیستم نوشتاری را در تاریخ قاره‌ی امریکا ابداع کردند. آن‌ها در قرن سوم پیش از میلاد نوعی زبان نوشتاری ایجاد کردند که شامل ۸۰۰ حرف بود و تا حدود زیادی شبیه هیروگلیف مصری بود.

شکل ۴: نمونه‌ی حروف الفبای مایاها (<https://fa.wikipedia.org>)

مایاها ظاهراً ریاضیات را تا اندازه‌ی از اقوام اولمک فراگرفته بودند. آن‌ها احتمالاً نخستین قومی در جهان بودند که موفق به کشف عدد صفر شدند. این اتفاق در حدود سال ۳۶ پیش از میلاد رخ داد و شش صد سال بعد بود که هندی‌ها به راز صفر پی برده و از طریق مسلمانان آن را به اروپایی‌ها رساندند. نماد صفر در تحریر اعداد مایاها به صورت یک گوش ماهی بود که شکل آن ترسیم می‌شد. نظام شمارشی مایاها نیز برخلاف نظام متداول امروز جهان که ده‌گانی است، یک نظام بیست‌گانی بود. مایاها برای هر عدد یک نقطه می‌گذاشتند که به صورت افقی بود و هرگاه این اعداد شمارش‌شان به پنج نقطه (یعنی عدد پنج) می‌رسید به جای پنج نقطه یک خط افقی می‌کشیدند و برای اعداد بالاتر مانند شش، هفت و سایر بالای خط افقی یک یا دو نقطه یا بیشتر می‌گذاشتند. به این ترتیب عدد ده در نوشتار مایا دو خط افقی روی هم بود و برای یازده کافی بود یک نقطه بالای آن می‌گذاشتند. نوشتن اعداد از آنها بود و هر بار استفاده از صفر برابر یک قطعه‌ی بیست شماره آن را بالا می‌برد چنان‌که در نظام ریاضی رایج امروزی صفر جلوی یک‌ده‌بار آن را افزایش می‌دهد. چون خط نوشتاری مایاها هیروگلیف بود و نشان‌های تصویری داشت. گاهی کاتبان برای نوشتن صفر یا نقطه یا خط از نمادهای تصویری دیگری استفاده می‌کردند تا بر زیبایی اثر نوشتاری خود که معمولاً

به صورت کندن کاری بود، بیفزایند و آن را هنری تر جلوه دهند همین امر موجب دشواری در دریافت برخی از داده‌های آماری مایاهای قدیم شده‌است.

سیستم جمع و تفریق مایاها هم شبیه سیستم‌های متداول امروزی بود اما آن‌ها نمادهای چهار عمل اصلی را این‌گونه به کار نمی‌بردند اما روش محاسبه‌ی ایشان تقریباً همین رایج امروز جهان بود (۵).

شکل ۵: نمونه‌ی خط مایایی (https://fa.wikipedia.org)

تأثیر تمدن مایاها بر فرهنگ جهان امروز

از مهم‌ترین مسائل پیرامون نام مایا در جهان امروز افسانه‌ی پایان جهان در سال ۲۰۱۲ بود که بر حسب پیش‌گویی‌های مایاهای قدیم، جهان در آن روز پایان می‌پذیرفت. این پدیده که به پدیده‌ی پایان جهان مشهور شده بود با نزدیک شدن به سال مورد نظر بر دامنه‌ی شیوع باور به آن در میان برخی افراد افزوده می‌شد. روز گمان شده برای این رویداد خیالی که بیست و یکم دسامبر ۲۰۱۲ مصادف با شب یلدای سال ۱۳۹۱ هجری خورشیدی بوده‌است. در همین زمان شایعه مبنی بر برخورد یک جرم غول‌پیکر به زمین در سال ۲۰۱۲ موجی از واکنش‌ها را به دنبال داشت. در نهایت مؤسسه SETI که کار پژوهش بر این امر را دنبال می‌نمود، این مسأله را رد کرد. در باره‌ی این موضوع فلم‌هایی نیز در هالیوود ساخته شده است. هم‌چنین درباره مردم مایا فلم‌های دیگری در سال ۲۰۰۶ ساخته شد به نام آپوکالیپتو یا آخرالزمان که در آن دوران افول مایاها و شکست‌های‌شان برابر قوم آرتک به تصویر کشیده شده‌است (۲).

مایاها در جهان امروز

با وجود از دست رفتن اتحاد مایاها این قوم از صحنه‌ی روزگار کاملاً محو نشدند و هنوز در گوشه‌هایی از امریکای مرکزی با حفظ آداب و رسوم خود به زندگی ادامه می‌دهند. جمعیت مایاهای امروزی که بازماندگان مایاهای متمدن دوران باستان و سده‌های میانه هستند، حدود هفت میلیون تن برآورد شده است. تعداد زیادی از آنها نیز طوری زندگی می‌کنند تا بتوانند آنچه را که از میراث فرهنگی برایشان باقی مانده، حفظ کنند.

بعضی از آنها به طور کامل با فرهنگ مدرن منطقه‌ی که در آن زندگی می‌کنند، خودشان را وفق داده‌اند، در حالی که دیگران زندگی ویژه‌ی سنتی و باستانی خود را ادامه می‌دهند و اغلب اوقات به یکی از زبان‌های مایایی به عنوان زبان اول صحبت می‌کنند. بیشتر جمعیت امروزی مایا در ایالت‌ها و شهرهای مکزیکو مثل Yucatán, Campeche, Quintana Roo, Tabasco, Chiapas و در بعضی کشورهای امریکای مرکزی مثل بلیز، گواتیمالا و قسمت‌های غربی هاندوراس و السلوادور پراکنده‌اند. مایاهای امروزی به خاطر رنگ خاص و رنگارنگ لباس خود و کلاه‌های بلند شهرت دارند.

مردان مایا امروزه به کارهای زراعت و گاهی صنعت مشغول‌اند و در میان جامعه‌ی امروزی مایاها کودکان دست‌فروش نیز به چشم می‌خورند. امروزه زندگی مایاها مانند بیشتر مردم امریکای لاتین توأم با محرومیت است و روند پیشرفت به ویژه در مناطق مایانشین که کوهستانی و روستایی نیز هستند، بسیار کندتر است. غذاهای سنتی مایاها هنوز مبتنی بر غذاهای گیاهی و به ویژه جواری است. انواع و اقسام غذاها و نان‌ها با جواری طبخ می‌شود.

مایاهای امروزی اگرچه بیشتر مسیحی کاتولیک می‌باشد اما هنوز دسته‌های زیادی از مردم این قوم به مذهب باستانی خود معتقد باقی مانده و رسوم مذهبی خود را هم چنان برگزار می‌کنند. پذیرش مذهب کاتولیک از سوی بسیاری از مایاها تنها سرپوشی بود برای دفاع از خود در برابر مسیحیان چراکه هنوز در میان جوامع مسیحی مایاها هم چنان کشیش وجود داشته و در ارتفاعات و غارها بر اصل سال‌های ۲۶۰ روزه به عبادت و ارشاد و مکاشفه می‌پردازند. نام بسیاری از اساطیر مایا با نام‌های مذهبی لاتین جایگزین شده اما مراسم و عقاید هم چنان باستانی برجای مانده‌اند (۱).

مایاها در بلیز

مایاهای کشور بلیز که سومین گروه بزرگ قومی این کشور هستند، حدود یازده درصد جمعیت کشور را تشکیل داده‌اند. بیشتر از تبار آن‌دسته از اقوام موپان و یوکاتک هستند که در پی وقوع جنگ در سال ۱۸۸۰ به کشور بلیز مهاجرت نمودند. ده سال پیش از آن مایاهای ککچی از کشور گواتیمالا وارد بلیز شده بودند و خلاف هم‌تباران موپانی خود که راه کوهستان‌های مرتفع بلیز را پیش گرفتند، اینان وارد سرزمین‌های پست جنوبی این کشور در جوار رودخانه‌ها شدند. تاریخ و فرهنگ باستانی مایاها نزد مایاهای بلیز بسیار با اهمیت و مایه افتخار تلقی می‌شود (۸).

مایاها در گواتیمالا

مایاها در ارتفاعات گواتیمالا بسر می‌برند. در گواتیمالا اگرچه خیلی از مایاها سبک زندگی و گفتار اسپانیایی را پذیرفته‌اند اما این تغییر و هم‌رنگی با جامعه در زنان بسیار کم‌تر از مردان دیده می‌شود. اکثر زنان مایایی گواتیمالا هنوز هم طرز پوشیدن لباس و زبان بومی و اصیل خود را نگهداشته‌اند. شمار مایاهای گواتیمالا بیش از سایر کشورهای مایا نشین است.

مایاهای گواتیمالا بیش از سایرین به آداب و رسوم خود مانند پوشاک، مذهب و زبان پابند مانده‌اند و شرایط فرهنگ بومی مایا در گواتیمالا بهتر از سایر کشورها است. مایاها در گواتیمالا به سیزده گروه قومی کوچک‌تر تقسیم می‌شوند. پیشه‌ی اکثر مایاهای گواتیمالا زراعت و صنایع دستی است و عمدتاً در مناطق مرتفع و کوهستانی کشور بسر می‌برند. در جنوری ۲۰۱۸ باستان‌شناسان آثار مدفونی از تمدن مایا در گواتیمالا را کشف کردند (۶).

مایاها در مکزیکو

مایاها بخشی از گروه‌های قومی کشور مکزیکو هستند که بیشتر آن‌ها در نواحی جنوبی و به ویژه شبه‌جزیره‌ی یوکاتان ساکن می‌باشند. زبان مایاهای مقیم مکزیکو یوکاتک است که ریشه‌ی مایایی دارد و مذهب پیشین جمعیت مایایی ساکن مکزیکو کاتولیک می‌باشد.

جمعیت مایاهای مقیم مکزیکو حدود سیصد و پنجاه هزار تن می‌باشد که بیشتر آن‌ها اسپانیایی را به عنوان زبان دوم یا زبان نخست خود می‌دانند. به دلیل شرایط جغرافیایی محل سکونت شان، بیشتر مایاهای مکزیکو از صنعت توریسم امرار معاش می‌کنند (۳).

شکل ۶: نمونه شهر مایاها در شبه جزیره یوکاتان (<https://fa.wikipedia.org>)

مایاها در هاندوراس

مایاها در هاندوراس چورتی نامیده می‌شوند که جمعیتی کم‌تر از ۶ هزار نفر دارند. مایاهای این کشور سنت مایایی خود را عمدتاً فراموش کرده‌اند و دیگر به لهجه‌ی چورتی صحبت نمی‌کنند و پوشش سنتی آن‌ها نیز کلاً تغییر یافته است. اخیراً تلاش‌هایی در رابطه با بازگشت چورتی‌ها به فرهنگ قدیم شان انجام شده و تا حدودی آن‌ها به یادگیری زبان نیاکان خود مشغول شده‌اند. پیشه‌ی اصلی مایاهای هاندوراس که اسپانیایی زبان هستند، صنایع دستی و توریزم است. نوعی از عروسک که به نام عروسک‌های هاسک شناخته می‌شوند، توسط این گروه قومی ساخته شده و معمولاً به وسیله‌ی کودکان دست‌فروش به مشتری‌ها عرضه می‌شود (۷).

نتیجه‌گیری

با توجه به مطالب گفته شده‌ی فوق در مورد مایاها، این اقوام سرخ‌پوست در جنوب مکزیکو و شمال امریکای مرکزی تمدن با شکوه را ایجاد نموده بودند. مایاها که از مشهورترین قبایل سرخ‌پوست بودند، معمولاً شهرهای شان را در دل جنگل‌های بارانی می‌ساختند. مایا شامل یک شهر و حومه‌های اطرافش بوده و هریک از فرمان‌روایان دولت‌های مختلف از قدرت عالی قانون‌گذاری قضائی و اجرائیه برخوردار بودند. قوم مایا از جمله تمدن‌های بسیار پیشرفته‌ی امریکای مرکزی بوده و دست‌آوردهای بسیار چشم‌گیری در هنر، معماری، ستاره‌شناسی و ریاضیات داشته است. قوم مایا اولین سیستم نوشتاری را در تاریخ قاره‌ی امریکا ابداع کردند. زبان نوشتاری آن‌ها تا حدود زیادی

شبه هیروگلیف مصری بود. از مهم‌ترین مسائل پیرامون نام مایا در جهان امروز افسانه‌ی پایان جهان در سال ۲۰۱۲ بود که بر حسب پیشگویی‌های مایاهای قدیم، جهان در آن روز پایان می‌پذیرفت. به صورت خلاصه گفته می‌توانیم که تاریخ مایاها به سه دوره‌ی مهم تقسیم شده است. دوره‌ی قبل از کلاسیک یا زندگی ابتدایی، دوره‌ی کلاسیک یا عصر طلایی و دوره‌ی بعد از کلاسیک.

در دوران قبل از کلاسیک گرایش به شهرنشینی و زندگی شهری پدید آمد، روستاها و شهرها ایجاد شد. خط مایایی به وجود آمد و زندگی قدیمی مایایی در اوایل این دوران که مبتنی بر شکار و خوشه‌چینی بود به زندگی شهری و زراعتی مبدل گردید.

در دوران کلاسیک تمدن مایاها به اوج عظمت و درخشش خود رسید. دولت و شهرهای بزرگ پدید آمد. در دوران سوم تاریخ مایاها، این اقوام به طرز مرموز و ناشناخته‌ی ناگهان تمام سرزمین‌های متمدن و آباد خود را ترک کرده و به کوهستان‌ها پناه بردند. اما با وجود از دست رفتن اتحاد مایاها این قوم از صحنه‌ی روزگار کاملاً محو نشدند و هنوز در گوشه‌هایی از امریکای مرکزی با حفظ آداب و رسوم خود به زندگی ادامه می‌دهند. پیشه‌ی اکثر مایاها در کشورهای گواتیمالا، بلیز، هاندوراس و مکزیکو کشاورزی، صنایع دستی و توریزم است.

منابع

- (۱) تی‌یر، ویلیز. اکتشافات جغرافیایی. ترجمه‌ی عباس جعفری. تهران. انتشارات ققنوس. ۱۳۷۴، ص ۱۳۱.
- (۲) جعفری، عباس. گیتا شناسی نوین کشورها. تهران. انتشارات مرکز گیتا شناسی. ۱۳۸۴، ص ۱۵۸.
- (۳) جواهر کلام، فرید. عصر اکتشافات. تهران. انتشارات ققنوس. ۱۳۸۶، ص ۶۳.
- (۴) رحمتی، محب‌الله. جغرافیای منطقوی قاره امریکا (اثر غیرمطبوع). ۱۳۷۳، ص ۲۹.
- (۵) شاملویی، حبیب‌الله. جغرافیای کامل جهان، تهران. موسسه چاپ و انتشارات. ۱۳۸۴، ص ۱۲۷.
- (۶) شیخ‌الاسلامی، وحید و دیگران. جغرافیای قاره‌ها. تهران. شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی. ۱۳۷۹، ص ۲۵.
- (۷) مشیری، رحیم. کلیات قاره‌ها. تهران. انتشارات دانشگاه تهران. ۱۳۸۱، ص ۵۴.
- (۸) نوری. سیما. جغرافیای منطقوی قاره امریکا. پوهنخی زمین‌شناسی. پوهنتون کابل. ۱۳۹۵، ص ۲۲.
- (9) Maya Mania: Unearth the Splendor of the Ancient Mayan October 2012, P. 187.
- (10) The Maya. 6th ed. Thames & Hudson, 2002, p. 213.